שזיף קטן-פרי Prunus mahaleb: עץ וורדני פליט תרבות חדש לגולן ולחרמון

אבי שמידע, חוג כלנית, המחלקה לאבולוציה ואקולוגיה והמרכז לרציונליות האוניברסיטה העברית – avi.shmida@gmail.com

עוז גולן, חוג כלנית ומכללת אפקה וחוג כלנית – golanoz.me@gmail.com

————————

תקציר: בחודש מאי 2020 התגלו שני אתרים חדשים בגולן ובחרמון בהם גדל **שזיף קטן-פרי** (שם מוצע) ***Prunus mahaleb*** . זהו עץ תרבותי ששרד ממטעי הורדניים הנשירים שגדלו תושבי צורימאן וחקלאי שבעא לפנים. בצפון הגולן ובחרמון. זהו עץ ממשפחת **הורדניים *Rosaceae*** הגדל בר באירופה כאשר פריו משמש מעדן לציפורים וגלעין הזרע מפיקים תבלין. העץ/שיח של שזיף קטן-פרי שימש שדוגמת יסוד למאמרו החשוב של החוקר הספרדי גוטיאן – מדוע לעץ השזיף כה הרבה פרחים ביחס לכמות הפרי המועטה?

==========

אמנם לא עץ בר, אך " בכל זאת" מין חדש לישראל של עץ תרבותי הגדל בשטחים הפתוחים של צפון הגולן והחרמון. לאחרונה התגלה לראשונה בארצנו **שזיף קטן-פרי** (שם מוצע) ***Prunus mahaleb* L. ,** ככל הנראה הוא פליט תרבות ממטעים וגינות שגדלו הצרקסים בכפר צורימאן בצפון הגולן ובמטעי ברחתא בשולי נחל שיאון אשר בחרמון הישראלי. העצים התגלו בחלקות שננטשו בשנת 1967 בעקבות מלחמת ששת הימים וכיום הם גדלים בתוך חורש/יער פתוח טבעי של אלון מצוי ואלון תולע.

שזיף קטן-פרי ***Prunus mahaleb*** גדל בחורש/יער פתוח של אלון תולע ואלון מצוי, צילם עוז גולן ©

שזיף קטן-פרי הוא עץ נמוך ממשפחת הוורדניים השכיח בכל רחבי אירופה, ביער טבעי ובחלקות יער מופרות למחצה. לצמח פרחים קטנטנים ופרי אדום המשחיר בהבשלה ואהוב ביותר על ידי הציפורים המפיצות אותו למרחקים. על כן (בדומה לאשחר רחב-עלים בישראל) הוא שכיח גם בצידי דרכים, גינות ציבוריות ומעונות מופרים בהם לא גדל בבית-גידולו הראשוני. באנגלית ידוע המין בשמו – **St.Lucie Cherry** ובשם נרדף **mahaleb cherry.**

בספרד נעשו מחקרים חשובים על אקולוגיית ההפצה של מין זה והקואבולוציה של תכונות הפרי וציפורים הניזונות ממנו. כמו כן משמשים הזרעים של הפרי כמקור לתבלין יקר להכנת מאכלים מסורתיים. אקולוגים העלו את ההשערה כי תבלין זה הוא כנראה חומר כימי "הרעיל למיפורים" והגורם להם לשלשל את הפרי הנאכל "כדי שלא יגיע לבתי-גידול רחוקים מדי ובלתי ידידותיים לצמח".

6

איורי קבוצת המינים של שזיף קטן-פרי Prunus mahaleb (המין מאויר בפינה שמאל למטה) : בקבוצה זו הפרחים קטנים ונישאים במשותף על עוקץ תפרחת אחד או מספר עוקצים קרובים טרמינלים בקצה העלה; נשיית פירות רבים מחייב אילוץ של הקטנת גודל הפרח (אם הקצאת המשאבים לפרסומת נשארת קבועה) ; לכן אנו משערים פירות רבים אלצו את הקטנת גודל הפרח במשך האבולוציה תוך יצירת תפרחת צפופת פרחים דוגנת שזיף קטן-פרחים לעומת שזיף הדוב המייצג את הדגם ה"קלסי" בסוג שזיף.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: שמידע א וגולן ע 2020 שזיף קטן-פרי: עץ וורדני פליט תרבות חדש לגולן ולחרמון. חדשות בוטניות,כתב-עת "כלנית", מספר 7.

שזיף קטן-פרי Prunus mahaleb: עץ וורדני פליט תרבות חדש לגולן ולחרמון

==========